

Afili Lügat

BİR AFORİZMA KİTABI

**John Lloyd &
John Mitchinson**

Çeviri: Duygu Akın

domingo

AFİLİ LÜGAT
JOHN LLOYD VE JOHN MITCHINSON

© 2008 QI Ltd

Bu kitap ilk kez 2008 yılında “Advanced Banter” ismiyle İngiltere’de Faber and Faber Ltd. tarafından yayınlanmıştır. Kitabın Türkiye hakları Anatolialit Telif Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Türkçe yayın hakları:
© 2009 Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.
Sertifika No: 46105

Çeviri: Duygu Akın
Kapak Tasarım: Bilge Kağan Aydın

ISBN: 978-605-88981-9-6

1. Baskı: Aralık 2009
8. Baskı: Eylül 2023
Çınar Mat. Ve Yay. San. Tic. Ltd. Şti.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han
No: 34 Kat: 4-5 Bağcılar İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00 • Sertifika No: 45103

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Harbiye Mah. Cumhuriyet Cad. Pak Apt.
No: 30 Kat: 1 Daire: 3 Şişli İstanbul
Tel: (212) 245 08 39
e-posta: domingo@domingo.com.tr
www.domingo.com.tr

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ Stephen Fry	ix
DEYİŞ Alan Davies	xi
ÖNSÖZ John Lloyd ve John Mitchinson	xiii

A	1
<i>acı ağaç ağlamak ahlak aile akıl akıllılık alçakgönüllülük aletler alıntı alışkanlık alıştırma amaç amerika amerikan şehirleri anlam anlamak anne antarktika aptallık araba araştırma arzu astroloji astronomi atasözleri ateizm atışma atom avukatlar ayakkabı aydınlanma aylaklık</i>	
B	27
<i>babalar bacaklar bağışlayıcılık bahçecilik balık bankacılık barış barizlik başarı başarısızlık başkanlar batıl inanç bedbahtlık benlik besteciler beyin bilgelik bilgi bilgisayar bilim bilinç boks boşanma boyut bürokrasi</i>	
C	54
<i>can sıkıntısı cehalet cehennem cennet cesaret cesaretlendirme coşku</i>	
Ç	60
<i>çaba çalışma çaresizlik çay çıkma çiçek çikolata çim çirkinlik çocuk</i>	

D	71
<i>dağ dahi dans dedikodu değişim delilik demokrasi deneyim deniz dert deyimler dikkat diktatörler dil din dinleme diplomasi diyet yapma doğa doğruluk doktorlar dostluk dua durumlar duygusallık dünya dürüstlük düşman düşünmek</i>	
E	100
<i>ebeveynler edebiyat eğitim ego egzersiz eğlence ekonomi el elektrik eleştiri elma elmaslar endişe enginar erdem erkekler erkekler ve kadınlar erteleme eşitlik ev işi evet ve hayır evlilik evren evrenbilim evrim eylem</i>	
F	122
<i>farklılıklar felaket felsefe fıkra fikirler fizik fotoğrafçılık futbol</i>	
G	133
<i>gazete gazetecilik gece gelecek gelişim gençlik geometri gerçek gerçeklik gizem golf görelilik görev görgü görmek görüş gözler günah günlük güven güzellik</i>	
H	152
<i>hafıza hapishane hastalık hata hava (durumu) hayal gücü hayvanlar heykelcilik hırs hız hiçlik hristiyanlık</i>	
I	163
<i>ışık</i>	
İ	164
<i>icat içki ihanet ikna ilginçlik ilham imkansızlık inanç inanmak inekler ingiltere insan insan vücudu insan tabiatı insansı maymunlar internet intihar intikam istatistik iş dünyası iyilik</i>	
K	182
<i>kader kadın kahkaha kahve kaliforniya kalite kanada kar tanesi karakter kararlar kariyer katedral kaygı kedi kedi ve köpek kelebek kendini tanıma kereviz kesinlik keşifler keyif-zevk kız çocuk kibarlık-merhametlilik kimya kişilik kitab-ı mu-</i>	

kaddes kitaplar koku komedi komiteler komünizm konuşma konuşma özgürlüğü konuşma yapma korku koyun köpekler kötülük kulak kurallar kurşun kalem kuş

L 219

lahana liderlik

M 221

macera makineler mantık manyetizma matematik mazeretler medeniyet merak mimari mizah moda mucize mum mutluluk müzik müzik enstrümanları müzisyenler

N 243

nasihat nefret nergis neşe netlik nevroz normallik nükte

O 249

okuma olay örgüsü olaylar olgular opera otobiyografi oyun oyunculuk

Ö 255

öbür dünya ödül öfke öğrenme öğretmen ölüm önemsizlik önyargı öykü özgünlük özgür irade özgürlük

P 265

palyaço papalar para paradoks patates pencere peynir politika politikacılar prensip problem psikoloji puro

R 276

reklam renk resim resim yapma ressamlar risk ruh rüyalar ve hayaller rüzgar

S 284

sabır sadelik sanat sanatçılar sandalye sarhoşlar satranç sayılar savaş sebze seks ses sessizlik sevgi sevinç seyahat sezgi sigara içme sihir sinema sohbet son sözler sonlar-uçlar soru söz(cük) spiral spor stil su-şelale suç sürpriz-şaşkınlık

Ş	315
<i>şampanya şans şarap şehir şemsiye şiddet şiir şüphe</i>	
T	323
<i>tahmin tanrı tanrular tarih tarihçiler tat-zevk tavır tavuk tehlike tek başınalık teknoloji televizyon teori tuhaflık</i>	
U	336
<i>uluslar umursamazlık unutkanlık uyku uyuşturucu uzay uzaylılar</i>	
Ü	342
<i>ümit ün üzüntü</i>	
V	346
<i>varlık vejetaryenlik vermek viski</i>	
Y	349
<i>yabani ot yağmur yalan yalnızlık yaratıcılık yaratılış yasalar yaş yaşam yaşamak yatırımlar yazmak yerçekimi yer fıstığı yerler yıldız yiyecek yönetim yumurta yunanlılar yücelik yüzler</i>	
Z	371
<i>zaman zeka zen zenginlik zihin zorluk</i>	

GİRİŞ

Stephen Fry

Samuel Taylor Coleridge'in her şeyi okumuş en son kişi olduğunu söylerler. Dediklerine göre o öldükten sonra artık bir tek insan beyninin baş edemeyeceği kadar çok kitap birikmiş. Ancak 'onlar' her zamanki gibi yanılıyorlar. İlk basılı sayfanın, ilk matbaadan uçmasından yalnızca yarım yüzyıl sonra, yani 1500 yılında, Avrupa'da milyonlarca kitap vardı. Bir yaşam boyu, bir milyon kitap okuyabilmek için, yetmiş yıl boyunca günde kırk kitap okumak gerekir. Ben sigarada bile bunun yarısı kadar sürede yarısı kadar miktarı tükettikten sonra pes edip bıraktım ve şunu söylemeliyim ki bir kitap okumak bir sigara içmekten çok daha uzun sürüyor.

Düşünürler, nüktedanlar, romancılar, aşçılar, şairler, deneme yazarları, şifacılar, matematikçiler, inşaatçılar ve ilahiyatçılar, o ilk elli yıl içinde, önceki bin yıl içinde kağıda ya da parşömene dökülenden çok daha fazlasını ortaya koydular. Üstelik bu oran, bu yüzyılın talebi aşan üretimin baş döndürücü derecede yüksek oranlarıyla birlikte giderek arttı. Bunca insanın aklından akan bunca şeyi okumaya kim yetişebilir efendim? Ben değil, baylar bayanlar, kesinlikle ben değil. Radyo, televizyon ve telefonun dikkatimi dağıtmadığı zamanlarda ancak gevrek kutusunun üstündeki yazıları okuyabiliyorum ben. Eminim sizin durumunuz da pek farklı değildir. Dünyanın en büyük düşünür ve yazarlarının etli meyvelerinde saklı o entelektüel ve metafizik suyu sıkmayı canı gönülden istersiniz hiç şüphesiz. Ne var ki meyveler ağacın en tepesinde ve gidip ağaca merdiven dayamak da tam bir angarya. Şöyle biri çıksa da o meyveyi sizin için toplasa, yumuşatsa ve sıkırsa, fena mı olurdu? Üstelik bunu bilindik derlemeciler değil; QI ekibinin o muhteşem elfleri yapsa. Hani emeklerinin meyveleri BBC'de ve Dave, Mike, Pete, Steve ve Neville kanallarında memnuniyet veren düzenlilikteki tekrarlarla bizlere sunulan ekipten var ya, işte o.

Dileğinizin karşılığı, kitapçıdaki güvenlik görevlisinin önünden koşar adımlarla geçtiğiniz şu sırada kazağınızın altına sıkıştırdığınız ilginç alıntılar kitabında yatıyor. Böyle bir derleme görülmedi. İnanmıyorsanız gidin o banal, basmakalıp örneklere bir bakın. Bu kitabın her sayfasında “bugüne dek böylesine güzel ifade edilmemiş ne çok düşünce” olduğuna hayret edeceksiniz.

Ayrıca beni de alıntılatabilirsiniz.

Biarritz, Dublin ve Cehennem

ÖNSÖZ

John Lloyd ve John Mitchinson

Yerinize yerleşmeden önce size bir itirafımız var. Alıntılara baylıyoruz biz. Öyle hayran olmak, ya da düşkün olmak gibi bir şeyden söz etmiyoruz ama. Onları derin, asla tatmin edilemeyecek bir tutkuyla seviyoruz; uzun bir süre eve kapanıp, kitapların içine gömülen, saatlerce ekranlara bakan adamların tutkusuyla. Alıntılar bizim kedinanemiz. Ne kadar çok bulursak, o kadar çok istiyoruz.

Eski bir zanaatkâr sözü vardır: “Başkası senden iyisini yapıyorsa, bırak o yapsın.” Bizim de alıntılar konusundaki hissiyatımız aynen böyle. Onlar en üstün zihinlerin en iyi ürünleri, şimdiye dek söylenmiş en komik, en gerçek, en akıllı ve en unutulmaz sözler. İyi bir alıntı sınırsız evrene açılmış bir anahtar deliği gibidir, tıpkı Ortaçağ katedrallerinde bakınca mihrabın görüldüğü “squint/şaşı göz” denen pencereler gibi.

Alıntı kullanmak bir korkaklık, konuşma özürü ya da sahte alçakgönüllülük göstergesi değildir. Biz insanları farklı kılan şeyin; birbirimizden öğrenme, birbirimizle paylaşma, konuşma ve birbirimizi anım-sama becerimizin göstergesidir. Burada keşfedeceğiniz gibi yalnızca alıntı kitaplarının sayfalarında var olan, yaşamı ve eserleri tamamen kaybolup geride yalnızca bir iki irfan kalıntısı bırakmış olan insanlar var. Aslında aynı şeyleri ilginç bulmamızı sağlayan o tuhaf ve sihirli süreç alıntılar için de geçerli. Elias Canetti’nin dediği gibi: “Tüm büyük aforizma yazarlarının sözleri, yazarlar birbirini önceden tanıyormuş izlenimi verir.”

O yüzden de beklentiniz bir referans kitabı olmasın. Göze öyle görünebilir ama aslında bu bir manifesto. Uzunluğu bunun on katı olabilirdi ama biz kendimizi yalnızca onlarsız yaşayamayacaklarımızı tutmaya, sonra da elimizdekileri –acı içinde- bir tür sıraya koymaya zorladık. Söz konusu ister ‘işte budur’ dedirtecek netlikte bir düşünce olsun (Isabel Allende’nin sözü, “Erotizm tek bir tüyü, pornografi ise

tavuğun tamamını kullanmaktır”), ister sarsıcı bir mizah (Flannery O’Connorun sözleri, “Gittiğim her yerde bana üniversitenin yazarları boğup boğmadığını soruyorlar. Bence yeteri kadarını boğmuyor”) isterse de beklenmedik ve duraksatıcı bir dürüstlük (“Düşlerimi bir türlü rahat bırakmayan şu dekadan yosmalara bayılıyorum”, Rembrandt), her alıntı buradaki yerini hak etmek için bir mücadele verdi.

Onları nasıl kullanacağınıza gelince, size söyleyeceğimiz tek şey, yalnız başınıza sohbet yürütemeyeceğinizdir. Şakalaşma tek kişilik bir faaliyet değildir. Alıntılar ise şakalaşmanın ak akçesidir. Onları parlak altınlar gibi cebinizde tutsanız da, ihtiyaç anında uğur getirsin diye tavşan ayağını okşar gibi okşasanız da, gönlünüzce kullanmanız için size aitler.

Sizleri kendi muhakemenizle başbaşa bırakma vakti geldi çattı. Spike Milligan’ının ölümsüz sözleriyle dile getirdiği gibi, “Hiçbir şey yapmadan öylece dikilemeyiz burada. İnsanlar bizi işçi sanacak.”

A

Acı

Birçok insan hayatından makul ölçüde keyif alır ama bakiyeye baktığınızda hayat acıdır. Yalnızca çok genç ve çok ahmak olanlar bunun aksini düşünür.

GEORGE ORWELL

Dünya acıyla dolu belki ama bir o kadar da acıyı alt edişle dolu.

HELEN KELLER

İnsan dilediğiniz her tür zevkten feragat eder ama acılarından asla vazgeçmez.

G. I. GURDJIEFF Meditasyon, özveri ve çalışmanın, kendini tanıma amacı için yetersiz olduğuna inanan ve bunlara müzik ile dansı da ekleyen karizmatik mistik şahsiyet. Gurdjieff ayrıca çoğu insanın yaşıyor denemeyecek kadar trans halinde olduğuna ve bunun üstesinden gelmenin de yalnızca –çokça alıntılanan sözleriyle söylemek gerekirse– “insanın kendi üstünde çalışmasıyla” mümkün olduğuna inanıyordu.

İnsanlar acı çekerler ama bunu değil başkalarına, kendilerine bile itiraf etmemek için canla başla direnirler. Hiç acı çekmiyormuş gibi –ki bu onların saklanma noktasıdır– davranırlar.

KARL BARTH

Yaşadığınız acı ve kırgınlıkların dünya tarihinde bir örneği olmadığını düşünürsünüz ama sonra bir gün okumaya başlarsınız. Ruhuma eziyet eden şeylerin beni, yaşayan veya yaşamış olan herkese bağlayan şeylerin ta kendisi olduğunu kitaplardan öğrendim.

JAMES BALDWIN

Kendimden başka hiçbir şey zarar veremez bana. Maruz kaldığım acı, kendi yanımda taşıdığım acıdır ve kendi hatam dışında hiçbir şeyden gerçek acı çekmem.

CLAIRVAUX'LU AZİZ BERNARD

Ancak acı çekerek kendimizi bulabiliriz.

FYODOR DOSTOYEVSKI

İnsanın başına kaldıramayacağı hiçbir şey gelmez.

MARCUS AURELIUS

Tanrı'nın bana baş edemeyeceğim bir şey vermeyeceğini biliyorum. Sadece keşke bana bu kadar güvenmeseydi diyorum.

RAHİBE TERESA

Ağaç

İlk nefesini alışından önceki dokuz aylık süre haricinde hiçbir insan işlerini, bir ağaç kadar iyi yönetemez.

GEORGE BERNARD SHAW

İnsanı şaşırtan şey, şu ağaçları görüp de daha çok şaşırmamamız.

RALPH WALDO EMERSON

Evrene giden en güzel yol, vahşi bir ormandan geçer.

JOHN MUIR

Enine boyuna düşünecek olursak aslında her yeşil ağaç, altın ya da gümmüşken olabileceğinden çok daha muhteşemdir.

MARTIN LUTHER

Şairin dediği doğru, "Yalnız Tanrı yapabilir bir ağacı"... Tahminimce gövdenin nasıl giydirileceğini bulmak zor da ondan.

WOODY ALLEN

Ağaçlar yerin gök üstüne yazdığı şiirlerdir.

Biz onları devirir, kağıda çeviririz,

Üstüne kofluğumuzu kaydedebilelim diye.

HALİL CİBRAN Lübnanlıdır ama Boston'da büyüdü. 1923'te yayımlanan klasikleşmiş eseri Ermiş, 1960'larda bir karşı-kültür sansasyonuna dönüştü. Kitap Amerika'da yirminci yüzyılın ikinci en çok satan kitabıydı. İncil satışları bu kitabın satışlarını kıl payı geçti.

Ağaçlar insanlar gibidir ve birbirlerinin dostluğundan keyif alırlar. Yalnızca birkaçı sever yalnızlığı.

JENS JENSEN

Ağaçlar otomobillerden daha fazla hava kirliliği yaratıyor.

RONALD REAGAN

Kimilerini gözyaşlarına boğan ağaç, kimileri için yalnızca yolu tıkayan yeşil bir engeldir. İnsanın kendi neyse, gördüğü de odur.

WILLIAM BLAKE

Fidan ekmek için en iyi zaman, yirmi yıl önceydi. Sonraki en iyi zaman ise şimdi.

ÇİN ATASÖZÜ

Bin ormanlık oluşum, tek bir meşe palamudunun içindedir.

RALPH WALDO EMERSON

Ağaç dikmek, yapabileceğimiz şeyler arasında bencillikten en uzak olanıdır. Dünyaya çocuk getirmekten de saf bir eylemdir o.

THORTON NIVEN WILDER

Meyveyi yerken, ağacını diken insanı düşün.

VIETNAM ATASÖZÜ

Ağacın hatırladığını balta unuttur.

AMERİKAN ATASÖZÜ

Hiçbir ağaç ilk darbeye devrilmez.

ALMAN ATASÖZÜ

Devrilen ağaca herkes, "Oh olsun!" diye çıkarır.

İTALYAN ATASÖZÜ

Büyük ağaç devrilince, yapraklarını keçi yer.

AFRİKA ATASÖZÜ

Devrilen ağaçtan herkes çıra yapar.

İSPANYOL ATASÖZÜ

Ağaca balta vurmuşlar, neyleyim sapı bendendir demiş.

TÜRK ATASÖZÜ

Banliyö denen yer, müteahhitlerin, devirdikleri ağaçların ismini sokaklara verdiği yerdir.

BILL VAUGHAN

Ağaçları seviyorum çünkü yaşamak zorunda oldukları hayata, diğer varlıklardan daha iyi teslim olmuş gibi bir halleri var.

WILLA CATHER

Ağlamak

Yalnızca insan çıplak olarak dünyaya fırlatıldığı günde ağlar ve inler. Hiçbir canlı ondan çok gözyaşına boğulmaz... hem de yaşamın henüz başlangıcında. O ünlü ilk gülümseme ise her çocukta en erken 40 günden sonra görülür.

BÜYÜK PLINY

Şu dünyaya geldiğimde ben ağlarken herkes gülüyordu. Dünyadan gidiyorum şimdi herkes ağlıyor, ben gülüyorum.

KABİR Mesleği dokumacılık olan Kabir basit Hindu diliyle yazılmış birlik vizyonu ile tüm organize dinleri reddeder. Sonuç olarak Hindular, Sihler ve Müslümanlarca alkışlanmış ve Hindistan'ın belki de en çok alıntılanan şairidir.

Hazır gözyaşları acının değil, ihanetin göstergesidir.

PUBLILIUS SYRUS

Zalim adamı kolayca tanıyabilirsiniz: Sinemada ağlar.

GRAHAM GREENE

Ahlak

Bugünkü dünya işlerinde, Cengiz Han döneminde olduğundan daha fazla ahlak yok.

NOAM CHOMSKY

Ahlaki üstünlüğün çevresi, bir sisle kuşatılmıştır.

ARTHUR MILLER

Bu dünya, nükleer devlerin ve etik bebeklerin dünyası. Savaş hakkında bildiklerimiz barış hakkında bildiklerimizden, öldürme hakkında bildiklerimiz ise yaşama hakkında bildiklerimizden daha fazla. Atomun gizemini çözdük ama "Dağdaki Vaaz"ı reddettik.

GENERAL OMAR BRADLEY Normandiya Çıkarması'nın mimarlarından. 1950'de ilk NATO başkanı oldu.

Evrenin etik anlayışı bizi öyle zalim ve tuhaf çelişkilere bulaştırıyor ki, yaratılışın amacının ahlaklı olamayacağını düşünmeye başladım.

JOSEPH CONRAD

Aşırı ahlaklı olmayın. Kendinizi yaşamın dışında bırakabilirsiniz. Ahlakın da ötesini hedef alın. İyi olmakla kalmayın, bir amaç üzere iyi olun.

HENRY DAVID THOREAU

Aile

Geldiğiniz aile, kuracağınız aile kadar önemli değildir.

RING LARDNER

Aile boyu eğlence diye bir şey yoktur.

JERRY SEINFELD

Bay Vincent Price ile Bayan Bette Davis, Bay Edgar Allan Poe'nun yazdığı ve Bay Roger Corman'ın yönettiği bir filmde başrol oynasalar bile, yine de o film sıradan bir ailenin yaşamındaki tek bir gün içinde biriktirdiği şiddet ve fesadı tam olarak ifade edemez.

QUENTIN CRISP

Mutluluk kocaman, sevgi ve şefkat dolu, birbirine yakın bir ailenizin olmasıdır... sizden uzak bir şehirde.

GEORGE BURNS

Akıl

İnsanların büyük çoğunluğu akılla ilgilenmez ya da onun öğrettiklerinden tatmin olmaz.

ALDOUS HUXLEY

Nihil est sine ratione. Hiçbir şey nedensiz değildir. Her şeyin bir nedeni vardır. Hiçbir şey nedensiz gerçekleşmez.

GOTTFRIED LEIBNIZ

Akılın sesini dinlemeyenler bağnazdır, dinleyemeyenler aptaldır ve dinlemeye cesaret edemeyenler de köledir.

LORD BYRON

Akıl, hayatın kocaman, yabancı mantıksızlıklar sürüsünü ağıla kapatmaya çalışan çobandır.

PAUL ELDRIDGE

Akılın peşinden yeterince giderseniz, daima akılla çelişen sonuçlara vardığını görürsünüz.

SAMUEL BUTLER

Akılın nihai işlevi, kendisini aşan bir sonsuzluk olduğunu kavramaktır.

BLAISE PASCAL

Bolca böbürlendiğimiz şu akıl, küçük şeyleri yanıtlasa da, aldığı büyük kararlar, yazı-turadan daha kesin değildir.

C. S. PEIRCE Eserleri yaşadığı dönemde önemsenmedi (çoğu henüz basılmadı). William James'in arkadaşı olan, Bertrand Russell'in "gelmiş geçmiş en büyük Amerikan düşünürü" diye gördüğü Peirce'in evlenmeden bir kadınla birlikte yaşama kararı akademik hayatını yıktı ve onu yoksul bir yaşama sürükledi.